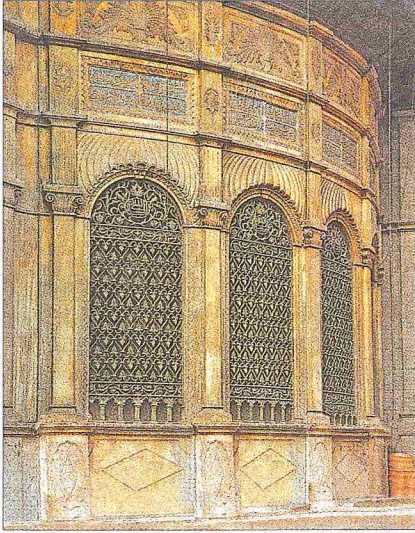

Silâhdar Süleyman Ağa Sebili – Kahire / Mısır

yuvarlak kemerlere oturan, on iki kubbeyle örtülü on iki bölümden oluşmakta ve kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda uzanan dikdörtgen bir plan göstermektedir. Şu anda depo olarak kullanılan sarnıcın duvarları sıvalıdır.

BİBLİYOGRAFYA :

Ali Paşa Mübârek, *el-Hıta'tü't-Tevfikiyye*, Kahire 1983-86, III, 131-134; V, 41-42; Suâd Mâhir Muhammed, *Mesâcidü Mısır ve evliyâ'ühe's-şâlihîn*, Kahire 1404/1983, V, 311; Ebû'l-Hamd Mahmûd Fergali, *ed-Delîlül'l-mücezz li-ehemmi'l-âşâri'l-İslâmiyye ve'l-Kıbtîyye fi'l-Kâhire*, Kahire 1411/1991, s. 219-221; C. Williams, *Islamic Monuments in Cairo*, Cairo 1993, s. 202; Hasan Abdülvehhâb, *Târîhu'l-mesâcidi'l-eşeriyye fi'l-Kâhire*, Kahire 1993, I, 360-362; D. Behrens-Abouseif, *Islamic Architecture in Cairo*, Cairo 1996, s. 167-168; Ahmet Ali Bayhan, *Mısır'da Osmanlı Devri Mimarisi* (doktora tezi, 1997), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 123-125, 329-331; Mehmet Akkuş, "Kahire'deki Osmanlı Dönemi Eserlerinde Türkçe Manzum Kitâbeler", *VD*, sy. 22 (1991), s. 387, 394.

AHMET ALİ BAYHAN

lıklarla kapatılmıştır. Altlarında da kâse koymak için birer mermer tablası mevcuttur. Aralardaki sütunlar pilastır şeklinde saçağa kadar devam ettirilerek kitâbeliklerle rokoko tarzında geniş yapraklı bitki desenli bölümler oluşturulmuş, pilastırlar üzerinde vazodan çıkan çiçek ve daire içinde gülbezek motiflerine yer verilmiştir. Cephe üzerinde çeşitli motiflerin bulunduğu bir ahşap saçakla nihayetlenmektedir.

Caminin altındaki bir kapıdan "L" şeklinde bir dehlize girilmektedir. Hemen solda da yedi basamaklı bir merdivenle kuzeybatı-güneydoğu istikametinde uzanan dikdörtgen planlı bir dehlize çıkılmaktadır. Bunun güneybatısındaki bir kapı ile her iki tarafında sebil ve küttâbın odalarının sıralandığı koridora ulaşılmaktadır. Kuzey, batı ve doğu köşelerinde yer alan farklı ölçülerdeki dikdörtgen planlı odalar mektebe ait olup duvarlarında dolap nişi ve pencere açıklıklarına yer verilmiştir. Güney köşesindeki dikdörtgen planlı oda ise sebilidir. Yarım yuvarlak biçimde dışarı taşırılmış olan güneydoğu cephesinde dört yuvarlak kemerli açıklık ve onların önünde birer mermer havuz mevcuttur. Güney köşesinde sarnıçla bağlantı sağlayan bir delik vardır. Ahşap tavanında koyu sarı renkli konturlarla bitki desenleri işlenmiştir. Dehlizin sonundaki kapıdan sarnıca inen ve şu anda üzerine yirmi yedi basamaklı bir demir merdiven yerleştirilmiş olan taş merdivene geçilmektedir. Sarnıç düzgün kesme taştan kalın kare ayakların taşıdığı

SİLEFÎ

(السلفي)

Ebû Tâhir Sadrüddîn Ahmed
b. Muhammed b. Silefe es-Silefî
(ö. 576/1180)

Hadis âlimi.

475 (1082) yılında İsfahan'da dünyaya geldi. 470 (1077), 472, 474 ve 478'de (1085) doğduğu da zikredilmiştir. Farsça *sih* (üç) ve *leb* (dudak) kelimelerinden oluşan *silebe* (üç dudaklı) Arapça'ya *silefe* şeklinde geçmiş, bir dudağı yarık olduğu için büyük dedesi İbrâhîm'e bu isim verilmiş, kendisi de gençliğinde Ahmed b. Muhammed Âlû's-Silefe ismini kullandığı için Silefî nisbesiyle anılmıştır. İlimle uğraşan bir aile içinde yetişen Silefî on bir yaşında İsfahan'da Kur'an öğrenmeye başladı. Babası onu ilim meclislerine götürdü. 488 (1095) yılında ilk hadis hocası, Hanbelîler'in reisi Ebû Muhammed Rızkullah b. Abdülvehhâb et-Temîmî'nin ders halkasına katıldı ve onun teşvikiyle hadis ilmine yöneldi. Daha sonra İsfahan'da Ebû Abdulah Muhammed b. Abdurrahman el-Medîni, Reis diye bilinen Kâsım b. Fazl es-Sekafî, Saîd b. Muhammed el-Cevherî ve Ebû Mutî Muhammed b. Abdülvâhid el-Medîni es-Sahhâf gibi muhaddislerden hadis yazdı. Ebû'l-Feth Ahmed b. Muhammed el-Haddâd, Ebû Saîd Nasr b. Muhammed eş-Şirâzî ve Ebû Sa'd Muhammed b. Muhammed el-Mutarriz'den kıraat okudu. İlmî seyahatlere çıkmadan önce İsfahan'da

da kendilerinden faydalandığı, çoğu muhaddis olan hocalarının 600 civarında olduğu belirtilmekte, bunlar arasında altı hanımın ismi geçmektedir (Zehebî, *A'lâ-mü'n-nübelâ'*, XXI, 8-10, 21; Safedî, VII, 352). Silefî kısa zamanda kendini yetiştirdi, on yedi yaşında iken kurduğu ders halkasına pek çok talebe katıldı (Zehebî, *A'lâ-mü'n-nübelâ'*, XXI, 7). 493'te (1100) yaklaşık on sekiz yıl sürecek bir yolculuk için İsfahan'dan ayrıldı. Bağdat'ta Nizâmiye Medresesi'nde başta hadis olmak üzere tefsir, fıkıh, kıraat ve lugat ilimlerini tahsil etti. Ebû'l-Hattâb Nasr b. Ahmed b. Batar, Ca'fer b. Ahmed es-Serrâc, Sâbit b. Bûndâr, Mû'temen b. Ahmed es-Sâcî, İbn Sivâr ve İbnü't-Tuyûrî diye bilinen Ebû'l-Hüseyn Mübârek b. Abdülcebâr'dan hadis, Ebû Mansûr Muhammed b. Ahmed el-Hayyât'tan kıraat, Muhammed b. Ahmed eş-Şâşî ve Kiyâ el-Herrâsî'den Şâfiî fikhî öğrendi. Bağdat'taki hocaları arasında sekiz hanım vardır (a.g.e., XXI, 12).

497'de (1104) Bağdat'a ziyaretine gelen babasıyla birlikte hac görevini ifa etmek için Hicaz'a gitti. Burada Mekke müftüsü muhaddis Hüseyin b. Ali et-Taberî ve Medine'de Muhammed b. Mahmûd el-Kazvîni başta olmak üzere birçok âlimle görüştüktan sonra Bağdat'a döndü. 500 (1106) yılında Bağdat'tan ayrılıp önce Basra'ya, ardından Vâsıt, Nihâvend, Hernedan, Rey, Kazvin, Tüster ve Zencan gibi merkezleri dolaştı. Kuzeyde Azerbaycan'ın Derbend şehrine kadar vardı. Buradan güneye yönelerek el-Cezîre, Ahlat, Ârnid (Diyarbakir), Mardin ve Nusaybin gibi şehirlerde âlimlerle görüştüktan sonra 509'da (1115) iki yıl kalacağı Dimaşk'a geldi. 511 (1117) yılında gittiği ve kısa bir süre kaldığı Sûr şehrinden İskenderiye'ye geçti. Yöneticilerinden ve ilim ehlinde gördüğü ilgi üzerine burada kalmaya karar verdi ve 515-517 (1121-1123) yılları arasında Kahire'de geçen zaman dışında hayatını İskenderiye'de geçirdi.

İskenderiye'de varlıklı bir hanımla evlenen Silefî bütün vaktini telif ve tedrisle ayırdı. Talebelerinin çoğalmasından dolayı Fâtîmîler'in Sünnî vezirlerinden Âdil b. Selâm, 546'da (1151) İskenderiye'de sonradan Medresetü'l-Âdiliyye veya Medresetü's-Silefiyye adıyla meşhur olan bir medrese inşa ettirdi ve başına Silefî'yi getirdi. Silefî'nin burada okuttuğu derslere İslâm dünyasının her tarafından, hatta Endülüs ve Sicilya'dan pek çok talebe katıldı. Hanımının bütün servetini bu talebelerinin hizmetinde kullandı, ayrıca fakirlere yardımında bulundu. İsfahan'daki kitaplarını

da İskenderiye'ye getiren Silefi, bizzat kendisinin istinsah ettikleri yanında çok miktarda kitap satın alıp geniş bir kütüphaneye kurdu. Selâhaddin-i Eyyûbî, oğlu el-Melikü'l-Azîz, veziri Kâdî el-Fâzîl, Eyyûbîler'in Hama meliki el-Melikü'l-Mansûr ve İbnü'l-Kıftî gibi devlet adamları onun derslerine katıldı. Talebeleri arasında Ebû Hâzım İbn Ebû Ya'lâ, İbn Zafer, İbn Sa'dûn el-Kurtubî, İbn Hayr el-İşbîlî, Meyyânîşî, İbnü'l-Mufaddal el-İskenderânî, Ali b. Ebû Bekir el-Herevî, Necmeddîn-i Kübrâ, Ruhâvî, İsâ b. Abdülazîz el-İskenderânî ve Muhammed b. Abdülazîz el-İdrîsî gibi pek çok âlim bulunmaktadır. "Zamanımda yaşayanlara, müslümanlara, icâzet isteyen herkese bütün duyduklarım ve rivayet ettiklerim için icâzet verdim" şeklindeki sözleriyle umumi icâzeti uyguladığı için çağdaşlarından birçok kişi kendisiyle görüşmediği halde ondan icâzetli olduğunu söylemiştir. Silefi 5 Rebîülâhîr 576'da (29 Ağustos 1180) İskenderiye'de vefat etti. Cenaze namazı İbn Avf diye bilinen Ebû Tâhir İsmâîl b. Mekki el-Kureşî tarafından kıldırıldıktan sonra İskenderiye'nin batı tarafındaki Bâbülahdar Kapısı yanında sur içinde bulunan Va'le Kabristanı'na defnedildi.

Özellikle hadis ilmi açısından güvenilir bir kişi kabul edilen Silefi'yi Abdülkerîm es-Sem'ânî imam, muhaddis, sika, hâfız, hüccet, sebt ve mütkin diye tanıtmaktadır (Safedî, VII, 352). İbn Nâsır es-Selâmî onun hadis tahsilinde bir şûleye benzediğini (İbn Nukta, s. 179), İbnü'l-Mufaddal hadis ilminde zamanının yegânesi olduğunu (Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, XXI, 22), İbn Hallikân ömrünün sonlarında çağdaşları arasında benzeri bulunmadığını (*Vefeyât*, I, 105), Zehebî de hadis âlimleri içinde onun dışında yaklaşık seksen yıl hadis rivayet eden başka bir kimse tanımadığını (Sübkî, VI, 36) söyler. Derslerinde çok disiplinli davranan Silefi, bir ders takriri sırasında mecliste bulunan devrin sultanı Selâhaddin-i Eyyûbî kardeşiyle konuşmaya dalınca buna müdahale etmiş ve hadis okunurken konuşmanın doğru olmadığını belirtmiştir (İbn Nukta, s. 179). Safedî Silefi'yi kıraatte otorite diye niteler (*el-Vâfi*, VII, 352), İbnü'l-Cezerî ise onu yaşadığı dönemde hadis ve kıraat ilimlerinde en âli isnadların sahibi olarak tanıtır (*Ğâyetü'n-Nihâye*, I, 102). Aynı zamanda şair olan Silefi, kendi yazdıkları yanında özellikle biyografilerini verdiği şair hocalarının şiirlerinden de örnekler nakletmiştir.

Eserleri. 1. *Mu'cemü's-sefer*. İsfahan ve Bağdat'ta iken kendilerinden faydaladığı hocalarının dışında kalan yaklaşık 2000

hocasının tanıtıldığı bir eser olup matbu nüshalarında 800 civarında biyografi bulunmaktadır (nşr. Behîce Bâkir el-Hasenî, Bağdat 1978; nşr. Şîr Muhammed Zamân, İslâmâbâd 1408/1988; nşr. Abdullah Ömer el-Bârûdî, Beyrut 1414/1993). İhsan Abbas, *Mu'cemü's-sefer*'de yer alan Endülüslü âlimlerden tesbit ettiği 104 kişiyi *Ahbar ve terâcim Endelüsiyye müstehrace min Mu'cemi's-sefer li's-Silefi* adlı çalışmasında bir araya getirmiştir (Beyrut 1963, 1967, 1399/1979, 1405/1985). Şîr Muhammed Zamân'ın *Mu'cemü's-sefer*'i ve yazma nüshalarını tanıttığı bir çalışması Muhammed Hurşid er-Radavî tarafından Arapça'ya çevrilmiştir (*ed-Dirâsâtü'l-İslâmiyye*, XXI/2 [İslâmâbâd 1986], s. 19-57). Yûsuf Tallâl el-Lurinzî "el-Ehâdisü'l-mevzû'a ve'z-za'ife fi Mu'cemi's-sefer li'l-Hâfız es-Silefi" (*a.g.e.*, XXXIII/4 [1997], s. 85-118) adıyla bir makale yazmıştır. 2. *el-Meşyehatü'l-Bağdâdiyye (Mu'cemü şuyhi Bağdâd)*. Bağdat'ta 493-497 (1100-1104) yılları arasında kendilerinden faydalandığı hocalarının tanıtıldığı eserin otuz beş cüzden ibaret olduğu ve 2000 civarında biyografi içerdiği belirtilmektedir. Biri tam (Escorial Library, nr. 1783, 347 sayfa), diğeri eksik (Millet Ktp., Feyzullah Efendi, nr. 532, 74 varak) iki nüshası günümüze ulaşmıştır. 3. *e't-Tuyûriyyât (es-Silefiyyât)*. Silefi'nin hocası İbnü't-Tuyûrî'nin hadise dair eserlerinden derlendiği için *e't-Tuyûriyyât*, müellife nisbetle *es-Silefiyyât (el-Eczâ'ü's-Silefiyyât)* adıyla anılan ve 100 cüzden yahut iki veya üç büyük ciltten oluştuğu kaydedilen eserin tamamı günümüze ulaşmamıştır (nşr. Me'mûn es-Sâğarcı – Muhammed Edîb el-Câdir, Dimaşk 1422/2001; nşr. Desmân Yahyâ Meâlî – Abbas Sahr el-Hasan, I-IV, Riyad 1425/2004). 4. *Erba'üne'l-büldâniyye (Kitâbü'l-Erba'în el-müstagnî bi-ta'yîni mâ fihî 'anî'l-mu'in)* (nşr. Muhammed İdrîs Zübeyr, Lahor, ts.). Silefi bu eserinde ilmî seyahatleri sırasında derlediği hadislerden beldelere göre bir seçme yapmış ve kırk ayrı yerdeki kırk hocadan alınan kırk hadisi bir eserde toplayıp rivayet etme geleneğini başlatmıştır. Mekke ve Medine ile başlayan eserin hadislerini Ebû'l-Kâsım İbn Asâkir, *Ṭuruğu Erba'în el-hâfız es-Silefi ve't-ta'rîfû bi-ruvâtihiâ ve zikri'l-âli ve'n-nâzili min derecâtihiâ* adıyla tahrîc edip açıklamıştır (Zâhiriye Ktp., Mecmû, nr. 1070). 5. *el-Veciz fi zikri'l-mücâz ve'l-müciz*. Eserde icâzet, icâzet çeşitleri, şartları, bu anlamda kullanılan diğer lafızlarla ulemânın bu konudaki görüşleri ele alınmış, ayrıca müellife icâzet veren hoca-

lar kısaca tanıtılmıştır. Muhammed Hayr el-Bikâî tarafından neşre hazırlanan eserin (Beyrut 1411/1991) muhtevasını Georges Vajda bir makalede incelemiştir ("Un opusculé inédit d'as-Silafi", *Bulletin d'information de l'Institut de recherche et d'histoire des textes*, XIV [Paris 1966], s. 85-92). 6. *Sü'âlâtü'l-Hâfız es-Silefi li-Hamîs el-Havzî 'an cemâ'atin min ehli Vâsîf. Vâsîf'ta yaşayan veya tahsil için buraya uğrayan 126 kişi hakkındadır* (nşr. Mutâ' et-Tarâbîşî, Dimaşk 1396/1976, 1403/1983). 7. *el-Mecâlisü's-Selemâsiyye (es-Selemâsiyyât, el-Mecâlisü'l-hamse)*. 506 (1112) yılında Selemâs şehrinde talebelerine yazdıkları beş meclislik bir emâfidir (nşr. Ebû Ubeyde Meşhûr b. Hasan Âlû Selmân, Riyad 1414/1994). 8. *Meşyehatü Ebî 'Abdillâh er-Râzî*. İbnü'l-Hattâb diye bilinen Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. İbrâhim er-Râzî'nin hadis, kıraat ve tecvidde üstat, çoğu Mısırlı kırk altı hocasının tanıtıldığı bir eserdir (nşr. Hâtîm b. Ârif el-Avnî, Riyad 1415/1994). 9. *el-Müntehab min Kitâbi'l-İrşâd fi ma'rîfeti 'ulemâ'i'l-bilâd li'l-Halîlî*. Ebû Ya'lâ el-Halîlî'nin *el-İrşâd*'ının özeti olup Endülüsten Mâverâünnehir'e kadar otuz bir şehirden mükerrerleriyle birlikte 933 (914) hadis âliminin tanıtıldığı eser Muhammed Saîd Ömer İdrîs tarafından doktora tezi olarak tahkik edilmiştir (Riyad 1409/1989). 10. *el-Müntekâ min Kitâbi Mekârimi'l-ahlâk ve me'âlihâ ve mahmûdi tarâ'ikihiâ*. Harâitî'nin ibretli hadis, hikâye ve şiirlerden seçmeler yaparak oluşturduğu ve kısaca *Mekârimü'l-ahlâk* adını verdiği eserinin 613 rivayet içeren bir muhtasarıdır (nşr. Muhammed Mutî el-Hâfız – Gazve Büdeyr, Dimaşk 1406/1986). 11. *Mukaddimetü imlâ'i'l-İstizkâr*. İbn Abdülber en-Nemrî'nin eserine yazılmış bir mukaddime olan ve müellifin kişiliği, kitabının özellikleri hakkında bilgi verilen eser, bir başkasının kitabına mukaddime yazma âdetinin ilk örneğidir (nşr. Abdüllatîf b. Muhammed el-Ceylânî, Beyrut 1422). 12. *Mukaddimetü imlâ'i Me'âlimi's-sünen li'l-Hattâbî*. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed tarafından hazırlanan *Me'âlimü's-Sünen* neşrinin sonunda *Mukaddimetü'l-hâfız el-kebîr Ebû Tâhir es-Silefi* adıyla yayımlanmıştır (Beyrut 1411/1991, IV, 326-345). 13. *İntihâbât min Müsnedi İbn Zeydân* (nşr. Muhammed Ziyâd Tekile, Cemheretü'l-eczâ'i'l-hâdisiyye içinde, Riyad 1421). 14. *Kaşıde fi medhi's-sünne ve't-tibâ'i 'akideti's-selef*. Yirmi sekiz beyitten oluşan bir kaside olup Müşebbihe ve Muattıla gibi sapık fırkalar eleştiril-

mektedir (nşr. Nizâm Muhammed Sâlih Ya'kûbî, *Likâ'ü'l-'aşrî'l-evâhîr bi'l-Mescidi'l-Harâm* içinde, Beyrut 1423/2002).

Silefî'nin seksen civarında olduğu bilinen eserlerinden *Şartü'l-kırâ'ati 'ale's-şüyûh* (Tunus Hasan Hüsnî Abdülvehhâb Ktp., nr. 18642), *es-Südâsiyyât* (Zâhiriyye Ktp., Mecmû, nr. 73, vr. 11-21; Escorial Library, Mecmû, nr. 1800, vr. 89-99), *Erba'üne hadîsen fî hakki'l-fukarâ'* (İskenderiye Ktp., Hadis, nr. 48), *Terâcîmü'l-Ebheriyyîn* (Zâhiriyye Ktp., Mecmû, nr. 73, vr. 132-137), *Fevâ'idün hisân* (Zâhiriyye Ktp., Mecmû, nr. 26, vr. 245-260), *İntihâbât min uşûli Ebi'l-Hüseyn Ahmed b. Muhammed es-Sekafî* (Zâhiriyye Ktp., Mecmû, nr. 113, vr. 12-21), *İntihâbât min uşûli kütübi Ebi' Abdillâh et-Taberî* (Zâhiriyye Ktp., Mecmû, nr. 55, vr. 73-80), *el-Müsel sel bi'l-evveliyye* (Zâhiriyye Ktp., Mecmû, nr. 85, vr. 133-140), *Hadîşü'l-muşâfağa* (nşr. Muhammed Ziyâd Tekile, *Cemheretü'l-ec-zâ'i'l-hadîsiyye* içinde, Riyad 1421), *Müsel selü'l-'ideyn* (*Hadîşü'l-'idiyye el-müsel sele*; nşr. Muhammed b. Türkî et-Türkî, Riyad 1420/1999), *Hadîşü Lakîr b. Âmir* (Zâhiriyye Ktp., Mecmû, nr. 357, vr. 58-65), *Hadîşü Şu'be 'an Katâde* (Millet Ktp., Feyzullah Efendi, nr. 259) ve *Ehâdis muntekât 'avâlî* (Zâhiriyye Ktp., Mecmû, nr. 66, vr. 232-237) günümüze ulaşmıştır. Kaynaklarda adları zikredilen diğer eserlerinden bazıları şunlardır: *Ahbârü Ebi'l-'Alâ' el-Ma'arrî*, *Tercemetü Ebi Nu'aym el-İş-fahânî*, *el-Fihrist*, *Mu'cemü şüyûhi İş-fahân* (*es-Sefinetü'l-İşfahâniyye*), *İntihâbât min uşûli İbnî'l-Ferrâ' el-Mevşilî*, *en-Nâsih ve'l-mensûh*, *Mu'cemü nisâ'i'l-İşfahâniyyât*, *el-İmlâ'ât 'alâ Muva'tta'a'i Mâlik*, *el-Muntehab min Süne-ni'n-Nesâ'i*, *Meclisân fî fazli 'Âşûrâ'*, *İntihâbü Târîhi Trablus* (eserleri için ayrıca bk. Silefî, *et-Tuyûriyyât*, nşr. Desmân Yahyâ Meâlî – Abbas Sahr el-Hasan, neşredenlerin girişi, I, 100-133).

Silefî hakkında Muhammed Mahmûd Zeytûn müstakil bir çalışma yapmış, Hasan Abdülhamîd Sâlih ise bir doktora tezi hazırlamıştır (bk. bibl.). Şîr Muhammed Zamân "Sources for Silafî's Biography" (*IS*, XXIV/4 [1985], s. 493-502), "Silafî's Biography: His Birth and Family Background" (*a.g.e.*, XXV/1 [1986], s. 1-10) ve "Hâfîz Abû Tâhir Al-Silafî (d. 576/1180) Acquisition of Hadith and Qirâ'ât in Isfahan" (*a.g.e.*, XXV/2 [1986], s. 151-160) başlıklı üç makale kaleme almış, özellikle Silefî'nin ailesi, İsfahan ve Bağdat'taki hayatıyla hocaları hakkında bilgi vermiştir. Ferhat Nesîm Hâşimî ve Muhammed İdrîs Zübeyr, "Abû Tâ-

hir Al-Silafî: The Life and Works of a Mu-haddith" adıyla kaleme aldıkları makalede (*Hawliat Al-Jamiah Al-Islamiyyah Al-Alamiyyah*, II [İslamabad 1994], s. 1-40) Silefî'nin hadisçiliği üzerinde durmuş ve eserlerini tanıtmışlardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Silefî, *et-Tuyûriyyât* (nşr. Me'mûn es-Sagarcı – M. Edîb el-Câdir, Dimaşk 1422/2001, neşredenlerin girişi, s. 18-49; a.e. (nşr. Desmân Yahyâ Meâlî – Abbas Sahr el-Hasan), Riyad 1425/2004, neşredenlerin girişi, I, 77-141, 189-207; Sem'ânî, *el-Ensâb* (Bârûdî), III, 274; İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk* (Amrî), V, 208-211; İbn Nukta, *et-Taқыûd li-ma'rifeti ruvâti's-sünen ve'l-esânîd* (nşr. Kemâl Yûsuf el-Hût), Beyrut 1408/1988, s. 176-180; İbnü'd-Dübeysî, *Zeylî Târîhi Medîneti's-selâm* (nşr. Beşşâr Avvâd Ma'rûf), Beyrut 1427/2006, II, 360-361; Ebû Şâme el-Makdisî, *Kitâbü'r-Ravzateyn*, Beyrut, ts. (Dârü'l-cil), II, 16; İbn Halikân, *Vefeyât*, I, 105-107; Zehebî, *Tezkiretül-huffâz*, IV, 1298-1304; a.mlf., *A'lâmü'n-nübela'*, XXI, 5-39; Ahmed b. Aybek ed-Dimyâtî, *el-Müstefâd min Zeyli Târîhi Bağdâd* (nşr. Kayser Ebû Ferah, *Târîhu Bağdâd* içinde), Beyrut, ts. (Dârü'l-kütübi'l-ilmiyye), XIX, 68-72; Safedî, *el-Vâfi*, VII, 351-356; Sübkî, *Tabakât*, VI, 32-44; İbnü'l-Cezerî, *Gâyetü'n-Nihâye*, I, 102-103; İbn Nâsirüddin, *Tavzihu'l-Müştebih* (nşr. M. Naîm el-Araksûsî), Beyrut 1414/1993, V, 131-132; Süyûtî, *Hüsnü'l-mu'hâdara* (nşr. Halîl el-Mansûr), Beyrut 1418/1997, I, 302; Ahmed b. Muhammed el-Makkarî, *Ezhârü'r-riyâz* (nşr. Mustafa es-Sekkâ v.dğr.), Rabat 1398/1978, III, 167-171; Abdülhay el-Kettânî, *Fihrisü'l-fehâris*, II, 994-998; Kays Âl-i Kays, *el-İrâniyyûn*, II/2, s. 562-569; Ziriklî, *el-A'lâm* (Fethullah), I, 215-216; M. Mahmûd Zeytûn, *el-Hâfîz es-Silefî eşheru 'ulemâ'i'z-zamân*, İskenderiye 1391/1972; Hasan Abdülhamîd Sâlih, *el-Hâfîz Ebû Tâhir es-Silefî*, Beyrut-Dimaşk 1397/1977; Cl. Gilliot, "al-Silafî", *ET*² (İng.), IX, 607-609; Sâhib Ca'fer Ebû Cenâh, "el-Hâfîz es-Silefî, Ahmed b. Muhammed", *Mv.ACl*, VI, 94-98.

MEHMET EFENDİOĞLU

SİLİFKE

Mersin iline bağlı ilçe merkezi.

Akdeniz bölgesinde Taşucu Limanı'ndan 7-8 km. içeride, Göksu nehrinin kıyıya açılan derin vadisinin güneyinde batıya doğru yaptığı bükümün kenarında kurulmuştur. Günümüzde Göksu'nun doğuya devam eden mecrasının her iki tarafındaki alçak sahaya doğru yayılmış durumdadır. Elverişli coğrafi konumu sayesinde kuruluşundan günümüze kadar meskûn olan şehrin en eski ismi, kurucusu I. Seleucus Nicator'a (m.ö. 312-281) izâfeten Seleucia olup Türk fethi sonrasında Silifke diye anılmıştır. Osmanlı öncesinde, Mezopotamya sınırındaki aynı adı taşıyan yerleşmelerden ayırmak için Thracheia Seleukia (dağlık Silifke) veya "Göksu üzerindeki Seleukia" olarak nitelendirilirken Osmanlı döneminde

Senk (taşlık) Silifke şeklinde zikredildiği dik-kati çeker.

Şehrin iskân tarihi milâttan önce III. yüzyıla iner. Milâttan önce VII. yüzyılda Grekler, bugünkü Taşucu kasabasının bulunduğu kıyı bölgesinde (Aya Todora [Viranşehir]) Holmi kolonisini kurdularsa da bu koloni yeterince gelişemedi ve milâttan önce IV. yüzyıldan itibaren gerilemeye başladı. Büyük İskender'in generallerinden I. Seleucus Nicator, milâttan önce III. yüzyılda bugünkü yerinde Silifke'yi kurarak Holmi halkını buraya nakletti. IV. yüzyılda Kilikya, İzavria bölgesi içinde kabul edildiğinden Dağlık Kilikya'da yer alan Silifke de bir İzavria şehri diye gösterildi. Roma devrinde gelişip büyük binalar ve âbidelerle süslendi, Tarsus ile rekabete girişebilecek düzeye çıktı. Silifke'nin bu gelişiminde güneyde geniş verimli ovaya (Göksu deltası) sahip bulunması, ulaşım elverişli Göksu nehrinin şehrin bitişiğinden geçmesi ve özellikle Kıbrıs'tan gelip Anadolu'nun içlerine nakledilen mallar için bir transit merkezi olması rol oynadı. Bizans idaresinde Silifke doğuda Tarsus ile birlikte Bizans-Arap mücadelesine sahne oldu. Bizans-Arap çekişmesinin sonuna kadar etkili ve sürekli olmasa da Bizans hâkimiyetinde kaldı ve bu dönemde yörenin askerî önemi arttı. Bizanslılar'ın Arap sınırı boyunca oluşturdukları savunma zinciri (kleisura) içinde yer aldı (Seleucia kleisurası). Daha sonra Romanos I. Lakapenos devrinde artan askerî öneme paralel olarak idarî yöneden "thema"lığa yükseldi. Seleucia teması, Lamas ırmağı kenarında Tarsus emîrinin arazisiyle sınırlı olup Silifke'den başka on kaleyi daha ihtiva etmekteydi.

Araplar, 838 yılında Silifke yakınlarında Lamas nehrine kadar geldilerse de Silifke'yi alamadılar. Haçlı seferleri sırasında Bizans İmparatorluğu, Ermeniler'e ve Haçlı destekli Frank hükümdarlarına karşı bir tedbir olarak Silifke ve Korykos (Gorigos, Gürgüs) kalelerini tahkim etti. Ancak Ermeniler, III. Rupen zamanında (1175-1187) Silifke'yi ellerine geçirdi. Silifke ve çevresine 1180 yılından sonra yerleşme amacıyla yoğun biçimde göçebe Türkmenler geldi. Bunlar 1187'de Sis'e (Kozan) kadar ilerlediler. Bazı tarihî kaynaklarda yer alan, II. Kılıcarslan'ın Silifke ve sahililerini fethettiğine dair bilgiler bu Türkmen hareketinden dolayıdır. Selçuklu hücumlarına karşı koymaktan âciz kalan II. Leon, kendilerine yardım etmeleri için Lârende ile Silifke'yi Saint Jean şövalyelerine terketti (1210); böylece Silifke ve çevresi uzun müddet Kıbrıs ile yakın ilgisi olan Saint Jean şövalyelerinin elinde kaldı.